

Dino Buzzati, La giaca 'nmascà

virà an piemontèis da René Agagliate

gavà da *La giacca stregata*, an *La boutique del mistero*, Mondadori, 2000

Comben che mi i ten-a an bon cont la finèssa 'nt ël vestisse, i fas pa cas, ëd sòlit, con vaire, tanta o pòca përfession, a sio tajà e confessionà j'abit ëd la gent ch'a më sta davzin.

Na sèira, comsissìa, pendent un arsèiviment ant un-a ca 'd Milan i l'hai conossù un monsù, a smijava an sij quarant'ani, ch'a splendìa a la létera pèr la blèssa 'd soa muda.

I sai nen chi ch'a fussa, i lo vëddìa pèr la prima vòlta, e a nòstra presentassion, come soens a càpita, i l'hai nen capì sò nòm. Ma a na bela mira, durant la sèira, i son trovame da cant a chiel, e i l'oma 'ncaminà a dëscole. A më smijava n'òm bin costumà e sivil, ma con un reul ëd malinconìa. Con, peul esse, esagerà confidensa - che Dé a m'avèissa dëscoragiame - i l'hai faje ij compliment pèr sò bon gust; e i l'hai fin-a avù 'l coragi 'd ciameje chi ch'a fussa sò sartor.

Col òm a l'ha fàit un curios sorisèt, come s'a fussa spetasse la domanda.

"Squasi gnun a lo conòss", a l'ha dit, "ma a l'é un grand mèistr. E a travaja mach quand ch'a-j gira. Pèr pòchi preferì".

"An manera che mi...?"

"Oh, a peul prové! A së s-ciama Corticela, contrà Ferrara 17".

"A sarà costos, i penso".

"I lo presumo, ma i-j giuro ch'i lo sai nen. Costa muda a l'ha famla già tre ani fà e a l'ha 'ncor nen mandame 'l cont".

"Corticela? Contrà Ferrara 17, a l'ha dit?"

"Precisament", a l'ha rëspondù lè sconossù. E a l'ha lassame lì pèr intré 'nt n'àutra companìa.

An contrà Ferrara 17 i l'hai trovà na ca coma tante e come cola 'd tanti d'àutri sartor a l'era l'alogg dël Corticela.

A l'é vnù chiel an pèrson-a a deurbe. A l'era un vejòto, co'j cavèj nèir, ch'a j'ero sicurament tenzù.

Con mia gròssa maravija a l'ha nen fàit ëd problema. Al contrari, a smijava ch'a l'avèissa maitass ëd pijeme come client. I l'hai s-ciarije 'd come ch' i l'avèissa avù soa adressa, i

I'hai faje ij compliment pèr sò taj, e i l'hai ciamaje 'd feme na muda. I l'oma sernù la stòfa, un pentnà gris, peui a l'ha pijame le mzure e a l'é smonusse 'd ven-e chiel, pèr la preuva, a mia ca. I l'hai ciamaje 'l pressi. A l'ha rëspondume ch'a-i era pa pressa, i sario ëd segur butasse d'acòrdi. Che òm simpàtich, i l'hai pensà. Epura, ant ël mentre ch'i tornava a ca, i son ancorzume che 'l vejòto a l'avìa lassame na sòrt ëd malasi 'ndrinta 'd mi (miraco pèr ij tròp bondos sorisèt sirimonios). A dila tuta i l'avìa pròpi gnun-e veuje d'arvèddlo. Ma a sta mira, la muda a l'era giujam ordinà. E dòp na vinten-a 'd di a l'era pronta.

Quand a l'han portamla, i l'hai provala, pèr dontrè second, dè dnans a lè specc. A l'era un caplavor. Ma, i sai nen bin dël pèrchè, magara pèr l'arcòrd dlè dzagreàbil vejòto, i l'avìa gnun-e veuje 'd butemla. E a l'é passaje dè sman-e anans ch'im decidèissa.

Col di im l'arcorderai pèr sèmpèr. A l'era 'n màrtes d'avril e a piuvia. Quand i l'hai butame la muda - giaca, braje e corpèt - i l'hai vist, con sodisfassion, ch'am tirava o a strenzia nen da gnun-e part, come soens a càpita con le vestimente neuve. E am fassava a la perfession.

Èd régola i buto mai gnente ant la sacòcia drita, le carte i-j buto sempre an cola snistra. Sòn a spiega dël pèrchè mach un pàira d'ore pì tard, an ufissi, an butand pr'asar, na man ant la sacòcia drita i l'hai sentù un papé sota ij dij. Ch'a fussa 'l cont dël sartor?

Nò, a l'era un bijèt da desmila lire.

I son restà 'd bòsch. Mi, segur, i l'avìa nen butalo. D'àutra part a smijava dròlo në schers dël sartor Corticela. Ancor meno un cadò 'd mia creada, la sola pèrson-a, dòp dël sartor, ch'a l'avèissa avù l'ocasion d'avzinesse a la muda. Ch'a fussa un bijèt fàuss? I l'hai vardalo da bin an contralus, i l'hai rëscontralo con d'àutri bijèt. Pì bon che parèj a podìa nen esse.

A podìa mach esse na svantaria dël Corticela. Miraco a l'era rivaje un client a porté na capara. Èl sartor, an col moment-lì a l'avìa pa 'l portafeuj dapress e, tant pèr nen lassé an girola ij sòld, a l'avìa 'nfilaje ant mia giaca, pendù a 'n manchen*. A peul succede.

I l'hai sgnacà 'l ciochin pèr ciamé la segretària. I l'avria scrivuje na litra al Corticela pèr rendje ij sòld nen mè. Fussa nen che, i sai nen di 'l motiv, i l'hai torna butà la man drita an sacòcia.

"Còsa ch'a-j càpita, dottor? As sent mal?", a l'ha ciamame la segretària ch'a intrava 'n col moment. I j'era senza d'ùbit vnù color dël giss*. Ant la sacòcia, ij dij a l'avio torna sentù n'àutra carta; che pòch prima a-i era nen.

"Nò, nò, gnente", i l'hai dije. "Un cit girament ëd testa. Da chèich di am càpita. Forse i son un pòch ëstrach. Ch'a vada pura, tòta, a-i era da dité na litra, ma i lo faroma pì tard".

Mach dòp che la segretària a l'é surtia, i l'hai avù 'l coragi 'd tiré feura 'l feuj d'an sacòcia.

A l'era n'austr bijèt da desmila lire. Antlora i l'hai torna provà na tersa vira. E a l'é surtije n'austr bijèt ëd banca.

Ël cheur a l'é butasse a bate fòrt. I l'avìa la sensassion d'esse intrà 'nt un-a fàula come cole ch'as conto ai masnà e che gnun a-j chërd.

Con la scusa ch'im sentia nen bin, i l'hai lassà l'ufissi e i son tornà a ca. I l'avìa da manca 'd resté sol. Për boneur la fomna ch'am fasìa ij servissi a l'era già 'ndà via. I l'hai sarà tuti j'uss, i l'hai sarà 'dcò le gelosie. I l'hai 'ncaminà a tiré fòra ij bijèt 'd banca da la sacòcia ch'a smijava senza fond.

I l'hai travajà ant un-a spasmòdica tension nervosa, con la por che 'l miràcol a chitèissa d'an moment a l'austr. I l'avrìa vorsù 'ndé anans tuta la sèira e la neuit, fin-a a 'mbaroné 'd miliard. Ma, a na bela mira, a l'é mancame le fòrse.

Dë dnans a mi a-i era un baron ampessionant ëd bijèt. Lòn ch'a contava, adess, a l'era stërmeje, che gnun a pijèissa sospet. I l'hai dësvoidà un vej còfo pien ëd tapiss e, sël fond, an tanti mugèt, i l'hai posà ij sòld ch'i contava manaman ch'i-j rangiava. A j'ero cinquanteut milion bondos.

A l'ha dësviame la creada, sbëlordia 'd troveme ancor ant ël let e completamente vestì. I l'hai cercà 'd butela an rije, spiegand che la sèira prima i l'avìa beivù un pò tròp e la seugn a l'avìa pijame 'd sorprèisa.

Un neuv arsaj*: la fomna a l'ha 'nvitame a gaveme la muda për deje na ramassëtta.

I l'hai rësponduje ch'i duvìa seurte sùbit e ch'i pairava nen a cambieme. Peui i son andà ant un negòssi 'd vestimente pronte për catene n'austra, dl'istessa stòfa; i l'avrìa lassà cola da ramassëtta a la creada; la "mia", cola ch'a l'avrìa fame vnì un ëd j'òmo pì potent dël mond, i l'avrìa stërmala 'nt un leu sicur.

I capìa nen s'i j'era an camin ëd vive ant un seugn, s'i j'era content o se, nopà, i stenzia* sota'l pèis d'un destin tròp grev. Për la stra, travers ël sopràbit, i tastava an continuassion an corispondensa dla sacòcia 'nmanscà. Minca vira i tirava un sospir ëd confòrt. Sota la stòfa am rëspondìa sempre lë schërziné dla carta moneda.

Ma na dròla combinassion a l'ha sfreidà mia esaltassion ëd gòj. Sij giornaj ëd la matin a fasìa eclat la notissia 'd na rapin-a capità 'l di prima. Ël furgon blindà 'd na banca, dòp d'avèj fàit ël gir ëd le sucursaj, a portava ij versament ëd la giornà a la sede central. A l'era stàit assautà da na banda 'd quatr brigant an contrà Palmanòva. Un dij bandì, për ëscapé, a l'avìa sparà e un passant a l'era mòrt. Ma, dzoratut, am frapava la gifra dël botin: për la precision cinquanteut milion (come ij mè).

A podia esse na corelassion antra la gifra dla rapin-a e mia amprovisa richëssa, tute doe rivà 'nt l'istess temp? A smijava senza sens, e mi i son nen superstissios. Tutun i son restà anterdoà.

Pì un a l'ha, pì a vorrià avèj. I j'era già rich ma i l'avìa 'l miragi 'd na vita pien-a 'd lusso. E a la sèira i son torna butame al travaj. Adess i 'ndasia pì pian, con calma, senza tension nervosa. D'àutri sentetrantesinch milion a son giontasse al tesòr dël di prima.

Cola neuit i l'hai nen sarà euj. A l'era 'l santor d'un perìcol? O la cossienza tormentà ëd chi a 'rsèiv, senza mérit, na fortun-a sfacià? Opura na spece 'd ringret? Pen-a ch'a l'ha fàit ciàir i son sautà giù dal let, i son vestime e i son andà a caté 'n giornal.

Come i l'hai durbilo a l'é mancame 'l fià. Un terìbil incendi ant un depòsit ëd nafta, a l'avìa quasi completament anientà 'n palass an contrà San Clòro. Dzorpi le fiamme a l'avio brusà le doe cassafòrt d'un gròss istitut imobiliar ch'a contenìo pì che sentetranta milion. E a j'ero mòrt doi pompista.

I dovìa, forse, fé la lista 'd tuti ij mè delit? É, pèrchè i savìa giamaj che ij sòld ch'i trovava ant la giaca a vnisìo dal crìmin, dal sangh, da la disperassion, da la mòrt, a vnisìo da l'infèrn. Ma a-i era drinta 'd mi l'angann ëd la rason la qual, sbefiand, a 'rfudava d'amètte na qualsëssia mia responsabilità. E, allora, la tentassion a tornava, la man - a l'era così belfé! - a s'anfilava an sacòcia e ij dij, con ràpid anciarm, a strenzìo ij bòrd dël sempre neuvi bijèt. Ij sòld, ij divin sòld!

Senza lassé 'l vej alògg (pèr nen dé 'nt l'euj), i j'era catame an pòch temp na gròssa vila, i l'avìa na colession bin pressiosa 'd quàder, i girolava con màchine 'd lusso, e, lassà 'l travaj pèr "rason ëd salute", i viaggiava su e giù pèr ël mond an compagnia 'd fomne stupende.

I savìa che, minca vira ch'i pijava 'd sòld da la sacòcia, ant ël mond a-i capitava cheicòs d'è scaros e doloros. Ma a l'era sempre na cossienza incerta, nen sostnùda da preuve lògiche.

Antratant, a minca mè prelevament, mia cossienza as dësgradava sèmpèr ëd pì, vnisend pì viliaca. E 'l sartor? I l'hai sercalo al teléfono pèr ciameje 'l cont, ma gnun a rëspondìa. An contrà Ferrara, anté ch'i son andà a serchelo, a l'han dime ch'a l'era emigrà a lè strangé, a savìo nen anté. Tut a dimostrava che mi, bele senza savèjlo, i l'avìa fàit un contrat con ël diav.

Fin-a che, un-a brutta matin, ant ël palass andova i stasia mi a l'han trovà na pensionà ch'a l'era massasse co'l gas; a l'era massasse pèrchè a l'avìa perdù le trantamila lire dla pension ch'a l'avìa 'rtirà 'l di prima (e finìe ant mia sacòcia).

Basta, basta! Pèr nen spèrfondé fin-a al fond ëd l'abim i duvia dësbarasseme dla giaca. Ma

nen an fasendne omagi a cheicadun, pèrchè l'angossa a l'avria seguità (chi ch'a l'avria 'rsistù a tanta lausenga?). A l'era 'ndispensàbil dës-fenss-ne, dësblela.

Con la màchina i son andà ant una comba bin ëstermà dj'Alp. I l'hai lassà la vitura ant un-a spianà erbosa e i son anviarame su pèr ël bòsch. A j'era nen ànima viva. Dëstraversà 'l bòsch, i son rivà ai giaron ëd na moren-a. Ambelessì, antra doi ròch ësmisurà, i l'hai gavà la giaca maledeta da mè sach da montagna, i l'hai sbrinciaje dzora ëd petreuli e i l'hai daje feu. An pòche minute a l'é restaje mach un mugèt ëd sënner.

Ma, a l'ùltima giolà, daré 'd mi, a smijava nen pì che tre méter ëd dëstansa, a l'é 'rsonaje na vos: "Tròp tard, tròp tard!" Terificà, i son virame con n'arbit* da serpent. Ma as vëddìa gnun. I son andà an serca dël maledet, an sautand antra 'n ròch e l'àutr. Gnente. A-i era nen d'àutr che 'd pere.

Malgré lë sbaruv i son calà a val con un sens d'arlass. Liber, finalment. E rich, pèr boneur. Ma sla spianà erbosa la vitura a-i era pì nen. E, tornà an sità, mia fastosa vila a l'era dësparia; a sò pòst, un zerb con un paloch con ëdzora un cartel ch'a disìa "Teren comunel da vende". E ij cont an banca, i sai nen come, completament ësvoidà. E sparì, ant mie cassiëtte 'd sicurëssa, ij gròss pach d'assion. E pòer, nen d'àutr che 'd pòer, ant ël vej còfo. Adess i l'hai torna 'ncaminà a travajé, i tiro anans a marlipen-a e, lòn ch'a l'é pì dròlo, gnun ch'as maravija 'd mia 'mprovisa ruin-a.

E i sai ch'a l'é pa ancor finìa. I sai che 'n bel di cheicadun a sonerà a mia pòrta, mi i andarai a deurbe e im troverai dë dnans, con sò antipàtich sorisèt, a ciameme 'd saré ij cont, ël sartor ëd la malora.

* manchen = manichino

* vnù color dël giss = impallidito

* arsaj = ansia, affanno

* stenze = soffocare

* arbit = scatto, guizzo